

UDK: 328.34:368.901:061.1(497.11)

Biblid 1451-3188, 13 (2014)

Год XIII, бр. 47–48, стр. 226–242

Изворни научни рад

Слободан ЈОВАНОВИЋ¹

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НЕПЛАЋАЊА ПРЕМИЈЕ НЕЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА У ОДАБРАНИМ ПРАВНИМ СИСТЕМИМА ЕУ И СРПСКОМ ПРАВУ

ABSTRACT

Insurance premium represents one of the key elements of insurance contract, which in all jurisdictions is subject of due attention. Because the price policyholder pays insurer for providing service of insurance coverage, an essential question is to how the legal consequences of non-payment and delay in premium payment affect the policyholder's rights, consumer protection as well as rights of the insurer regarding termination of the insurance contract, respecting time limits and advising the policyholder about his rights and legal consequences for delay in premium payment. For such a goal, the author has carried out a study and compared relevant legislations of the given EU Member States and Serbia. The paper provides useful insight into the advantages and drawbacks of the comparative solutions and shows a desirable direction for development of the Serbian insurance law reform in the Draft Civil Code and other pieces of legislation concerning insurance contract.

Key words: Premium, Insurance Contract, Policy, Premium Non-Payment, Suspension, Quiescence, Time Limit, Termination.

1) УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У основи премија осигурања представља цену ризика чија висина треба да обезбеди прикупљање довољне количине средстава за исплату штета и да обезбеди друштву за осигурање конкурентност на тржишту. Уговорну

---

¹ Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад. Електронска адреса је: nsbob@sezampro.rs.

природу и одређене аспекте премије неживотног осигурања надзорног карактера аутор је обрадио у једном од својих претходних радова,² са становишта наших позитивних прописа, те је с обзиром на предстојећу реформу уговорног права осигурања у Преднацрту Грађанског законика Србије, који је у међувремену објављен, неопходно анализирати још нека питања која се тичу премије неживотних осигурања. С обзиром на то да се ради о цени коју уговарач осигурања плаћа за пружање услуге осигуравајућег покрића од стране осигуравача, као веома битно питање поставља се начин на који су регулисане правне последице неплаћања или кашњења у плаћању премије на права уговарача осигурања, његову заштиту као и на права осигуравача у погледу отказа уговора о осигурању и обавезе поштовања отказних рокова и обавештавања уговарача осигурања о његовим правима и правним последицама кашњења у плаћању премије. За потребе овако постављеног циља, определили смо се да анализирамо и упоредимо законска решења држава чланица Европске уније, али због ограничености простора у овом раду, само од стране аутора, одабраних правних система ЕУ и законских решења српског права, без узимања у обзир општих и посебних услова осигурања. Резултат нашег истраживања треба да кроз упоредну анализу укаже на предности и недостатке упоредноправних решења, као и на пожељни смер развоја реформе домаћег права осигурања у Преднацрту Грађанског законика али и других прописа који се тичу уговора о осигурању. У том смислу аутор ће у посебним поглављима анализирати премију као битан састојак уговора о осигурању, тренутак када премија доспева, као и последице неплаћања и кашњења у плаћању премије.

II) ПРЕМИЈА ОСИГУРАЊА КАО БИТАН САСТОЈАК УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ИЛИ ПОЛИСЕ О ОСИГУРАЊУ?

Дилема исказана у наслову овог поглавља указује на подељеност законодаваца у приступу питању да ли полиса осигурања и уговор о осигурању представљају један те исти документ или се ради о две одвојене исправе, при чему свака има своју функцију.

Зато када се ради о законском регулисању премије осигурања као битног елемента уговора – полисе о осигурању, онда у упоредном праву

---

² Слободан Јовановић, „Премија осигурања неживотних грана”, *Ревија за право осигурања*, бр. 4, 2007, стр. 22–29.

уочавамо две групе правних система. У првој групи правних система, где премија осигурања није битан елемент полисе осигурања као услова њене пуноважности јер се битни састојци полисе осигурања не регулишу уопште, премија има статус састојка уговора о осигурању *ad probationem*. То су правни системи Холандије, Немачке, Чешке, Мађарске, Норвешке и Грчке (грчки Закон о уговору о осигурању, чл. 1).³ Немачки Закон о уговору о осигурању регулише питања доспелости премије,⁴ плаћању од стране трећег лица, пребијања, места плаћања итд. у посебном поглављу у десет чланова, али нигде не регулише премију као део полисе о осигурању. У Енглеској, у складу са Законом о поморском осигурању из 1906. године, после измена које су настале доношењем Закона о финансијском пословању из 1959. године, од укупно пет битних састојака полисе поморског осигурања, од којих се ниједан није односио на премију осигурања, као једини битан састојак полисе поморског осигурања остало је само навођење имена осигураника или лица које у његово име закључује осигурање. Општи референтни оквир Европског уговорног права осигурања,⁵ у складу са приступом примењеним у горе наведеним правним системима, препушта уговорним странама да одреде који су елементи полисе осигурања битни. Тако у чл. 2:501, поред других састојака, предвиђа да полиса осигурања може (али и не мора – прим. аут.) да садржи и податак о висини премије, али исто тако да уместо износа премије осигурања може да садржи опис начина њеног израчунавања. Правни системи у којима се регулишу састојци полисе као битни услови њене пуноважности у којима је премија осигурања један од таквих састојака (*ad solemnitatem* јер полиса

³ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2496, Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις, (ФЕК 87/τ.Α'/16.5.1997). Овде треба имати у виду да грчки Закон о уговору о осигурању прави разлику између уговора о осигурању и полисе осигурања као исправе о закљученом осигурању, због чега полиса осигурања не мора да садржи податак о висини премије осигурања. То се види из чл. 1 („Елементи уговора о осигурању”) у којем се премија осигурања прописује као битан елемент уговора о осигурању, док се у чл. 2. ст. 3. („Полиса осигурања”) предвиђа да „Полиса осигурања и лист покрића морају да садрже најмање прописане податке у вези са лимитима и условима уговора о осигурању, као и место и датум издавања.”

⁴ Gesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz – VVG) vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631).

⁵ Project Group “Restatement of European Insurance Contract Law”, Common Frame of Reference, Chapter III, Section IX, *Insurance Contract*, Status 1 August 2009, established by Prof. Dr. Fritz Reichert-Facilides(†), LL.M. Chairman: Prof. Dr. Helmut Heiss, LL.M., University of Zurich, Residence and Bureau of the Group: University of Innsbruck, Institute of Civil Law. Доступно на: <http://www.restatement.info/>, 27. 1. 2013.

осигурања представља уговор о осигурању – прим. аут.) су Словачка (словачки Грађански законик, чл. 788),⁶ и Бугарска (бугарски Законик о осигурању, чл. 184, ст. 3, тач. 6).⁷ Ипак треба рећи да у Бугарској навођење премије у полиси осигурања није *condition sine qua non* њене пуноважности, јер у уговору о осигурању може да буде наведен само начин на који ће се премија осигурања накнадно одредити. У српском праву, опште правило уговорног права израженог у чл. 26. Закона о облигационим односима⁸ је да је облигациони уговор закључен кад уговорне стране постигну сагласност о битним састојцима уговора. У осигурању неживота, према одредбама члана 901. Закона о облигационим односима, уговор о осигурању закључен је када уговарачи потпишу полису осигурања или листу покрића, а сагласно одредби члана 902. истог закона у полиси морају бити наведене уговорне стране, осигурана ствар односно осигурано лице, ризик обухваћен осигурањем, трајање осигурања и период покрића, сума осигурања или да је осигурање неограничено, премија или допринос, датум издавања полисе и потписи уговорних страна.

---

⁶ Predpis č. 40/1964 Zb.Občiansky zákonník, 35/1965 Zb, 58/1969 Zb, 131/1982 Zb, 94/1988 Zb, 188/1988 Zb, 87/1990 Zb, 116/1990 Zb, 105/1990 Zb, 87/1991 Zb, 509/1991 Zb, 264/1992 Zb, 278/1993 Z. z., 249/1994 Z. z., 153/1997 Z. z., 211/1997 Z. z., 252/1999 Z. z., 218/2000 Z. z., 261/2001 Z. z., 281/2001 Z. z., 23/2002 Z. z., 95/2002 Z. z., 34/2002 Z. z., 215/2002 Z. z., 184/2002 Z. z., 526/2002 Z. z., 515/2003 Z. z., 504/2003 Z. z., 150/2004 Z. z., 150/2004 Z. z., 526/2002 Z. z., 404/2004 Z. z., 635/2004 Z. z., 171/2005 Z. z., 266/2005 Z. z., 336/2005 Z. z., 118/2006 Z. z., 188/2006 Z. z., 84/2007 Z. z., 209/2007 Z. z., 335/2007 Z. z., 568/2007 Z. z., 379/2008 Z. z., 214/2008 Z. z., 477/2008 Z. z., 186/2009 Z. z., 575/2009 Z. z., 129/2010 Z. z., 546/2010 Z. z., 130/2011 Z. z., 161/2011 Z. z., 69/2012 Z. z.

⁷ Кодекс за застраховането, Обн. ДВ. бр.103 от 23 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 21 Април 2006г., изм. ДВ. бр.34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр.54 от 4 Јули 2006г., изм. ДВ. бр.59 от 21 Јули 2006г., изм. ДВ. бр.82 от 10 Октомври 2006г., изм. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр.48 от 15 Јуни 2007г., изм. ДВ. бр.97 от 23 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр.100 от 30 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2007г., изм. ДВ. бр.67 от 29 Јули 2008г., изм. ДВ. бр.69 от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр.24 от 31 Март 2009г., изм. ДВ. бр.41 от 2 Јуни 2009г., изм. ДВ. бр.19 от 9 Март 2010г., изм. ДВ. бр.41 от 1 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр.43 от 8 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр.86 от 2 Ноември 2010г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г., изм. ДВ. бр.51 от 5 Јули 2011г., изм. ДВ. бр.60 от 5 Август 2011г., изм. ДВ. бр.77 от 4 Октомври 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Август 2012г., изм. ДВ. бр.77 от 9 Октомври 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 28 Февруари 2013г.

⁸ Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93, (22/99, 23/99, 35/99, 44/99), даље у тексту: ЗОО.

III) ТРЕНУТАК ДОСПЕЋА ПРЕМИЈЕ

У свим правним системима прописано је да је осигураник дужан да плаћа премију осигурања⁹ у уговореним роковима. Питање тренутка када уговарач осигурања / осигураник треба да плати премију осигурања различито је решено у упоредном праву. И у погледу овог аспекта уговорног односа осигурања постоје правни системи у којима није прописано када се има платити премија осигурања, као што је то случај у Холандији, Грчкој, Русији и Србији. У Француској, нема изричите законске одредбе када премија осигурања доспева за плаћање, изузев правила да једнократна премија или рата премије доспева за плаћање само после писменог обавештења осигуранику о њеном доспећу (француски Законик о осигурању, чл. Л113–3. ст. 3). У грчком Закону о уговору о осигурању (чл. 6) и руском Грађанском законнику (чл. 957),¹⁰ такође није прописан тренутак када се мора платити премија осигурања, али се ступање на снагу осигуравајућег покрића условљава плаћањем премије или њене прве рате. Међутим, уговорним странама ипак се оставља могућност да се другачије споразумеју. У групи правних система који регулишу тренутак када се извршава обавеза плаћања премије спадају Немачка, Финска, Мађарска, Чешка и Норвешка.

Немачка

У Немачкој је осигураник дужан да у области неживотног осигурања плати једнократну премију или, ако су уговорене текуће премије, прву премију одмах након истека рока од две недеље од дана пријема полисе осигурања. Ако осигуравач наплаћује премију од осигураника путем трајног налога (скидањем износа са његовог рачуна), осигураник је обавезан да му пренесе премију тек када осигуравач то захтева у текстуалној форми, те даном достављања наведеног захтева доспева и обавеза плаћања премије осигурања.

Финска

У Финској, на основу Закона о уговору о осигурању (чл. 38), обавеза плаћања премије осигурања доспева у року од месец дана од датума када

⁹ Code des Assurances 1930/2008, француски Законик о осигурању, чл. Л113-2. ст. 1, тач. 1; немачки Закон о уговору о осигурању, чл. 33. ст. 1; грчки Закон о уговору о осигурању, чл. 6.

¹⁰ Гражданский кодекс Российской Федерации, от 30.11.1994, *Российская газета*, N 51-ФЗ, (с изменениями от 20 февраля, 12 августа 1996, 24 октября 1997, 8 июля, 17 декабря 1999, 16 апреля, 15 мая 2001, 21 марта, 14, 26 ноября 2002, 10 января, 26 марта 2003).

је осигуравач послао фактуру уговарачу осигурања.¹¹ Уговарач осигурања нема обавезу да плати прву рату премије пре него што осигуравајуће покриће ступи на снагу. Међутим, осигуравачима је препуштено да условима осигурања услове ступање на снагу осигуравајућег покрића плаћањем прве рате премије, при чему остале рате премије не морају да се плаћају унапред, односно пре истека уговореног рока доспећа или обрачунског периода осигурања. Ипак, да би осигуравач имао право да се позове на то да је ступање на снагу осигуравајућег покрића условљено плаћањем премије осигурања, он тај услов мора да наведе у фактури за плаћање премије осигурања, али и да такав суспензивни услов „...оправдава природа осигурања или неки други посебан разлог” (чл. 11. ст. 3). Ако осигуравајуће покриће за одређени део осигурања ступа на снагу касније од осталих делова уговора о осигурању, уговарач осигурања није дужан да плати премију за тај део све док он не ступи на снагу. У финском праву осигурања, ако уговарач осигурања плати само део дугујућег дела премије, уговарач може да одреди на који део осигуравајућег покрића се односи уплаћени део премије. Наведени фински закон, у зависности од начина плаћања, регулише када се сматра да је премија плаћена. Тако, када се премија осигурања плаћа осигуравачу путем поште или преко банке, сматра се да је плаћена било на дан када је уплаћена у банци или пошти или на дан када је рачун уплатиоца задужен уплатом или датум обраде на основу печата поште на уплатници (чл. 44). Уплате које се врше у форми налога за плаћање, сматрају се да су извршене на дан када је пошти дат налог за плаћање примаоцу уплате.

Мађарска

Мађарски Грађански законик, у чл. 542. прописује да прва премија осигурања доспева у тренутку закључења уговора, а да остале рате премије доспевају првог дана обрачунског периода на који се односе.¹² Уколико се премија плаћа одједном у целости, уговарач осигурања је дужан да је плати приликом закључења уговора. Ипак, уговорним странама је на основу изричите законске одредбе трећег става наведеног члана остављена могућност и да се другачије споразумеју о тренутку када ће се платити премија осигурања. Наведеним законом регулисано је и

---

¹¹ Lag om försäkringsavtal, 1994/543, 1998/82, 1999/93, 2001/968, 2003/496, 2005/30, 2009/142, 2009/1184, 2010/426, 2013/33.

¹² 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

питање када се сматра да је премија уплаћена осигуравачу када се премија плаћа његовом заступнику (чл. 539). Тако, ако уговарач осигурања изврши уплату премије осигурања заступнику осигуравача, сматра се да је осигуравач примио уплату премије на дан или пре истека четвртог дана од дана када је извршена уплата, с тим да уговарач осигурања има право да докажује да је осигуравач примио премију и пре наведених рокова.

Чешка

Чешким Законом о уговору о осигурању у чл. 12. прописано је да осигуравач има право на премију од дана закључења уговора о осигурању или од датума наведеног у уговору о осигурању, текућа премија доспева првог дана периода осигурања, док једнократна сума премије доспева даном почетка приватног осигурања. Наведена правила су диспозитивне природе, па уговорне стране могу одступити од њих.

Грчка

Грчким Законом о уговору о осигурању (чл. 6. ст. 1) прописана је обавеза уговарача осигурања да плати премију одједном или да је плаћа у ратама, с тим да ако се уговорне стране не споразумеју другачије или околности закључења уговора о осигурању не указују на нешто друго, осигуравајуће покриће ступа на снагу тек после уплате једнократне премије, односно прве рате премије.

Норвешка

Слично немачком и финском праву осигурања, норвешком праву осигурања уколико обавеза осигуравача није условљена плаћањем премије, премија доспева од тренутка када је у складу са условима уговора о осигурању захтевано њено плаћање.¹³ Рок за плаћање премије не може да буде краћи од месец дана од дана када осигуравач пошаље обавештење о доспелости премије уговарачу осигурања. По норвешком праву, уколико је обавеза осигуравача већ настала, она не престаје чак и ако уговарач не плати премију у року одређеном у обавештењу о њеној доспелости. Слично финском праву, и у норвешком праву регулишу се различити модалитети и

¹³ Lov 1989-06-16 nr 69: Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), 1989-06-16 nr 70, 1992-11-27 nr 111, 2005-06-10 nr 44, 2008-06-27 nr 65, 2009-06-19 nr 77.

околности плаћања премије осигурања и тренутка када се сматра да је она плаћена. Тако, без обзира да ли је осигуравачу можда легла уплата премије осигурања, по правилима о плаћању премије сматра се да је уговарач осигурања уредно испунио обавезу плаћања премије у тренутку када: (а) новчана средства, чек или неки други начин плаћања буде послат осигуравачу електронском поштом или телеграфски, (б) премија буде уплаћена у пошти или банци, или (в) налог за плаћање буде послат банци.

Србија

Пошто у српском праву осигурања законодавац није одредио рок у којем уговарач осигурања има обавезу да плати премију „приликом закључења уговора”, остављено је довољно простора да осигуравачи ова питања уреде својим општим и посебним условима осигурања. Са друге стране, законодавац је предвидео низ одредби којима се осигуравач штити ако се осигурани случај деси пре него што премија буде плаћена.

Тако, ако је уговорено да се премија плаћа приликом закључења уговора, обавеза осигуравача да исплати накнаду или суму одређену уговором почиње наредног дана од дана уплате премије (ЗОО, чл. 913. ст. 1). Ако је уговорено да се премија плаћа после закључења уговора, обавеза осигуравача да исплати накнаду или суму одређену уговором, почиње од дана одређеног у уговору као дана почетка осигурања (ЗОО, чл. 913. ст. 2). У поморском осигурању и реосигурању, ако у уговору није другачије одређено, уговарач осигурања обавезан је да осигуравачу плати премију непосредно после закључења уговора о осигурању.¹⁴ То значи да обавеза плаћања премије настаје од тренутка када је покриће ступило на снагу (исто решење предвиђа и фински Закон о уговору о осигурању – прим. аут.) или даном достављања фактуре за плаћање премије, што предвиђа већина правних система. Значи нема места тумачењу да достављена фактура оставља било какав додатни рок када треба извршити плаћање: плаћање доспева на исти дан када је достављена фактура. Штавише, осигуравач, као ни реосигуравач у нашем праву пловидбеног осигурања и реосигурања, није обавезан да издату полису осигурања преда уговарачу осигурања пре него што уговарач осигурања плати дужну премију.

---

¹⁴ Наш Закон о поморској и унутрашњој пловидби предвиђа да се одредбе „Главе 4 – Уговор о пловидбеном осигурању” примењују и на реосигурање предмета наведених у чл. 728. истог закона.

IV) НЕПЛАЋАЊЕ И КАШЊЕЊЕ СА ПЛАЋАЊЕМ ПРЕМИЈЕ

Француска

У случају неплаћања целе или дела премије у року од десет дана од дана њеног доспећа, осигуравач може изјавити да суспендује ступање на снагу осигуравајућег покрића, тј. ступање на снагу његове обавезе за тридесет дана после обавештавања осигураника о доспећу премије писменим путем. Ако се годишња премија плаћа у ратама, суспензија осигуравајућег покрића због неплаћања једне рате премије могућа је до истека уговореног годишњег периода осигурања. Међутим, посебне одредбе о осигурању угинућа стоке овлашћују осигуравача на искључење обавезе на надокнаду штета услед незгоде и болести стоке током периода суспензије осигуравајућег покрића (чл. Л123–4). Осигуравач има право да откаже уговор десет дана после истека тридесетогодишњег рока после обавештавања осигураника о доспећу премије. Уговор о осигурању који није отказан, може се обновити *ex nunc* и то у подне првог дана дана после доспећа премије или, ако се ради о годишњој премији која се плаћа у ратама, од тренутка када премија, трошкови наплате и остале провизије буду плаћену осигуравачу (чл. Л113–3).

Немачка

Када се ради о кашњењу у благовременом плаћању једнократне или прве премије у немачком праву осигурања, осигуравач је овлашћен да захтева раскид уговора све до тренутка плаћања премије, изузев ако осигураник није крив за неплаћање премије. Међутим, ако једнократна или прва премија не буде плаћена пре настанка осигураног случаја, осигуравач није обавезан на плаћање накнаде, осим ако осигураник није крив за неплаћање. Ипак, осигуравач се овим правом не може служити аутоматски *ipso iure*, већ само ако је посебним обавештењем у текстуалној форми или путем упадљивог упозорења у полиси осигурања упозорио осигураника на правне последице неплаћања премије. Ситуација са кашњењем у плаћању текуће премије нешто је сложенија утолико што осигуравач мора осигураника писменим путем упозорити на обавезу плаћања премије и одредити му рок за плаћање који не може бити краћи од две недеље. Законом је одређено (чл. 38. ст. 1) да је давање рока за плаћање премије пуноважно само ако су појединачно у бројкама изражени износи доспелих премија, камата и трошкова, и ако су

наведене правне последице неплаћања у датом року. Неплаћање премије ни у датом року у обавештењу, овлашћује осигуравача да одбије да плати накнаду ако осигурани случај наступи након истека рока, као и онда када осигураник у време наступања осигураног случаја касни са плаћањем премије или камате или трошкова. Ако осигураник касни са плаћањем дугованих износа након истека рока за плаћање премије осигурања, осигуравач може отказати уговор не придржавајући се отказног рока. Међутим, осигуравач може рок за плаћање повезати са отказом тако да истеком рока за плаћање отказ постаје пуноважан, под условом да осигураник у том тренутку касни са плаћањем. И ово право осигуравач не може да користи само по основу одредбе немачког Закона о уговору о осигурању, ако осигураника претходно није изричито упозорио на ову последицу. Ипак, законодавац је предвидео извесну заштиту за осигураника који исплати дуговано у року од месец дана након изјављеног отказа или, ако је отказ повезан са одређеним роком плаћања, у року од месец дана након истека рока плаћања. У том случају отказ неће производити правна дејства, али се ово последње правило не односи на случај када премија није плаћена ни у датом року, а осигурани случај наступи. Коначно, треба рећи да се од горе наведених правила не може одступити на штету осигураника.

Финска

Кашњење у плаћању премије

Ако уговарач осигурања не плати премију у року од прописаних месец дана, осигуравач има право да откаже полису осигурања уз давање обавештења о отказу и отказни рок од 14 дана, који се рачуна од дана слања обавештења. Без обзира на наведено правило, осигуравач нема право да аутоматски откаже продужену полису неживотног осигурања због тога што уговарач осигурања није платио премију, јер у том случају осигуравач има право на затезну камату под условом да је то навео у својој фаktури. Ако уговарач осигурања плати премију пре истека четрнаестог дана из обавештења о отказу, полиса осигурања остаје на снази и после истека отказног рока из обавештења о отказу. Осигуравач има обавезу да уговарача осигурања у обавештењу о отказу обавести о овој могућности која је у његову корист. Код осигурања лица, обавештење о отказу такође мора да садржи информацију о праву уговарача осигурања на обнављање осигурања. Право уговарача осигурања на информацију од осигуравача не треба мешати са правом осигуравача да од уговарача осигурања или осигураника захтева

информације, податке и потребна обавештења о осигураном случају.¹⁵ Ради се о законској одредби из чл. 43. финског Закона о уговору о осигурању по којој се, у случају да уговорач осигурања плати дуговану премију у року од шест месеци од ступања на снагу отказа уговора о осигурању, осигуравајуће покриће обнавља од дана уплате дугујуће премије. Ако је неплаћање премије последица финансијских проблема уговорача осигурања услед болести, губитка посла или друге ванредне околности која није проузрокована кривицом осигураника, не долази до отказа полисе осигурања, чак и када је обавештење о отказу послати. У том случају отказ ступа на снагу по протеку 14 дана после нестанка отежавајуће околности или стања. Без обзира на претходно наведена правила, после истека рока од 14 дана, полиса осигурања свакако истиче у року од три месеца рачунајући од истека 14-ог дана отказног рока. Обавештење о отказу мора да садржи информацију о могућности да се привремено продужи пуноважност полисе осигурања. Колико су важне информације које је осигуравач дужан да напомене у свом обавештењу о отказу, види се и по томе да је исти закон прописао ништавост отказа уговора о осигурању уколико те информације нису наведене у њему. О потреби регулисања обавезе давања предуговорних информација пре и после закључења уговора о осигурању у српском праву, већ је истицано у нашој теорији права осигурања.¹⁶

Обнављање отказаног неживотног осигурања плаћањем премије после доспелости

Ако уговорач осигурања плати премију неживотног осигурања после датума доспећа или после ступања отказа полисе осигурања, осигуравајуће покриће поново ступа на снагу наредног дана од дана када је плаћена премија. У том случају полиса осигурања поново ступа на снагу наведеног дана и траје до истека последњег дана првобитног уговореног периода осигурања. Фински закон, ипак, наведено право уговорача осигурања да поново активира осигурање накнадним, закаснелим плаћањем премије

¹⁵ Слободан Јовановић, „Право осигуравача на информацију и правила о заштити података о личности”, Зборник радова са X годишњег саветовања „Интеграција (права) осигурања Србије у европски (ЕУ) систем осигурања”, Удружења за право осигурања Србије (проф. др Јован Славнић и др Слободан Јовановић), Палић, 2009, стр. 384, 380–397.

¹⁶ Јован Славнић и Слободан Јовановић, „Обавеза давања предуговорних информација и информација после закључења уговора о осигурању потрошачима услуга осигурања према директивама ЕУ и законима држава чланица”, *Ревизија за право осигурања*, бр. 3, 2008, стр. 47–49.

правом осигуравача да обавести уговарача осигурања у року од 14 дана од дана пријема закаснеле уплате премије да одбија да прихвати уплату премије осигурања у ту сврху. Са друге стране, осигуравач не сме да одбије да прихвати уплату премије осигурања после ступања на снагу отказа уговора о осигурању због тога што се осигурани случај остварио после уплате премије.

Мађарска

Последица кашњења у плаћању доспеле премије

Грађански законик прописује да се уговор о осигурању сматра угашеним, ако премија не буде плаћена, и то тридесетпрвог дана после дана доспећа премије ако осигуравач није осигуранику одобрио одлагање уплате премије или ако осигуравач није подигао тужбу пред судом за наплату премије. Иако закон не регулише одлагање ступања на снагу отказа уговора о осигурању на начин на који је то регулисано у норвешком и финском праву, мађарски Грађански законик овлашћује осигуравача да одложи ступање на снагу отказа уговора за додатних тридесет дана, под условом да су осигуранику, у наведеном року, доставили писмено упозорење о обавези плаћања премије.

Правне последице неплаћања дела премије после ступања на снагу осигуравајућег покрића и наступања осигураног случаја

Мађарски Грађански законик у чл. 546. регулише правне последице када је остао неплаћен одређени део премије осигурања, а пре истека уговореног периода осигурања настане осигурани случај (српски ЗОО не регулише овај случај у неживотном осигурању). У том случају, осигуравач има право да захтева плаћање премије целу годину (уобичајени период осигурања – прим. аут.), осим ако се уговорне стране нису споразумеле да се укупна премија осигурања плати за неки краћи период. У осталим случајевима престанка уговора о осигурању, осигуравач има право да захтева плаћање премије све од последњег дана, последњег месеца периода у којем је носио ризик, односно сносио обавезу надокнаде осигуране штете.

Правне последице неплаћеног дела премије осигурања без осигураног случаја

Мађарски Грађански законик у члану 552. прописује да када је плаћен само део доспеле премије, уговор о осигурању остаје на снази према

уговореном обиму покрића и то за период који одговара про рата износу плаћене премије. Са друге стране, ако се осигуравач одлучио да откаже уговор о осигурању због неплаћања премије, осигуравач има право да захтева повраћај износа попуста који је одобрио на износ премије.

Чешка

Слично решењу француског права осигурања у погледу суспензије осигуравајућег покрића и чешки Закон о уговору о осигурању у чл. 18. регулише „мировање дејства приватног осигурања.” Приватно осигурање ставља се у стање мировања ако премија не буде плаћена у року од 2 месеца после датума доспећа. Уговорне стране могу се споразумети и другачије у погледу наведеног рока, али и у погледу услова под којима се дејство приватног осигурања може ставити у мировање.

Грчка

Грчки Закон о уговору о осигурању прилично је штур у погледу питања која су регулисана у финском, мађарском и норвешком праву. У грчком праву осигурања (чл. 6. ст. 2) предвиђено је да неплаћање преосталог дела премије даје право осигуравачу на отказ уговора о осигурању и да обавештење о отказу мора да садржи упозорење о томе да ће даље кашњење у плаћању премије имати за последицу отказ уговора у року од месец дана од дана пријема тог обавештења.

Норвешка

Ако премија не буде плаћена пре истека датог рока у обавештењу о њеној доспелости, а обавеза осигуравача ступи на снагу, да би се осигуравач ослободио обавезе мора да пошаље још једно обавештење о доспелој премији уз одређивање рока за плаћање који не може да буде краћи од 14 дана од дана предаје обавештења пошти. Осигуравач мора у обавештењу јасно навести да се осигурање отказује уколико премије не буде плаћена у уговореном року. Ако се докаже да је уговарач осигурања био у немогућности да изврши уплату премије у уговореном року због непредвиђених проблема за које он не сноси кривицу, обавеза осигуравача се продужава за период који не може бити дужи од три месеца од истека рока за плаћање премије. Ако у другим случајевима премија буде плаћена по истеку рока за плаћање, закаснела уплата премије се сматра као да је

постављен захтев за новим осигуравајућем покрићем. Ако уговарач осигурања постави писмени захтев за закључењем одређеног осигурања и под условом да је јасно да би осигуравач такав захтев одмах прихватио, сматра се да осигуравач сноси обавезу да пружи осигуравајуће покриће од тренутка пријема тог захтева. Међутим, и тада ако уговарач закасни са уплатом премије осигурања, обавеза осигуравача ступа на снагу од дана када премија буде плаћена.

Србија

У копненим осигурањима ако уговарач осигурања премију која је доспела после закључења уговора не плати до доспелости, нити то учини које друго заинтересовано лице, уговор о осигурању престаје по самом закону по истеку рока од тридесет дана од дана од када је уговарачу осигурања уручено препоручено писмо осигуравача са обавештењем о доспелости премије, али с тим да тај рок не може истећи пре него што протекне тридесет дана од доспелости премије (ЗОО, чл. 913. ст. 3). За разлику од решења у немачком, финском и норвешком праву у којима, уз претходно испуњење одређених услова наведених у одговарајућим поглављима у овом раду, неплаћање премије у року ослобађа осигуравача обавезе из уговора о осигурању, у српском праву то није случај. Међутим, у српском поморском осигурању осигуравач не може да се ослободи обавезе из уговора о осигурању и нема право да раскине уговор. Ипак, на основу одредбе Закона о поморској и унутрашњој пловидби (чл. 744. ст. 6), слично као и у наведеним правима, у српском поморском осигурању дозвољава се да се условима осигурања предвиди могућност аутоматског отказа уговора у случају да премија не буде плаћена. У томе се уговор о пловидбеном осигурању битно разликује од уговора о копненом осигурању у српском праву осигурања, у којем је осигуравач дужан да дужника претходно опомене да је премија доспела да би, после тога и протеча рока од тридесет дана, могао да се позове на чињеницу да је уговор престао по самом закону.

V) ЗАКЉУЧАК

Одредбе Закона о облигационим односима, у области регулисања тренутка када премија неживотног осигурања доспева на плаћање, остављају сувише велики простор аутономији уговорних страна, а пошто је осигуравач економски јача страна, он је у могућности да намеће своју вољу уговарачима осигурања. Предлог измене постојеће одредбе ЗОО у чл. 913.

ЗОО, варијанта II чл. 1188а. Преднацрта Грађанског законика Србије такође не одређује тренутак када премија неживотног осигурања доспева на плаћање. Зато сматрамо да би то требало учинити на начин како је то решено у упоредном праву, јер би законска одредба која регулише тренутак када настаје обавеза плаћања премије неживотног осигурања сигурно повећала свест о обавезности и савесности у њеном благовременом плаћању. Тако би требало прописати да тренутак доспећа за плаћање премије представља датум закључења уговора о осигурању, како је то регулисано у мађарском и чешком праву. Обавеза осигуравача да се служи правом отказа само ако је на то упозорио уговарача осигурања у препорученом писму о доспелости премије у складу је са модерним решењима упоредног права. Али, сматрамо да би требало дозволити аутоматски отказ уговора о осигурању у корист осигуравача и онда када осигуравач на ту правну последицу – своје право, изричито упозори уговарача осигурања / осигураника у фактури за плаћање премије. Са друге стране, ради заштите уговарача осигурања који се у смислу релевантних директива ЕУ сматрају потрошачима, право осигуравача да се користи аутоматским отказом по протеклу одређеног рока треба условити законском обавезом осигуравача да на то право упозори уговарача осигурања у свом обавештењу о отказу или фактури, тиме што ће не давање наведене информације – упозорења довести до ништавости отказа уговора о осигурању. Институт „мировања осигуравајућег покрића” ако премија неживотног осигурања не буде плаћена ни у законом прописаном року од два месеца после њеног доспећа из чешког права, односно десет дана од дана доспећа из француског права, требало би у српском уговорном праву осигурања регулисати на диспозитиван начин, односно да се мировање или суспензија осигуравајућег покрића примењује само ако су се уговорне стране тако споразумеле.

VI) ИЗВОРИ

- Burgerlijk Wetboek 1969 (холандски Грађански законик).
- Gesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz – VVG) vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631), (немачки Закон о уговору о осигурању).
- Гражданский кодекс Российской Федерации, от 30.11.1994, *Российская газета*, N 51-ФЗ, (с изменением от 20 февраля, 12 августа 1996, 24 октября 1997, 8 июля, 17 декабря 1999, 16 апреля, 15 мая 2001, 21 марта, 14, 26 ноября 2002, 10 января, 26 марта 2003), (руски Грађански законик).

- Zákon ze dne 17. prosince 2003 o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), 37/2004 Sb, 377/2005 Sb, 57/2006 Sb, 198/2009 Sb, 278/2009 Sb, 227/2009 Sb, 375/2011 Sb, 99/2013 Sb. (чешки Закон о уговору о осигурању).
- Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља.
- Закон о поморској и унутрашњој пловидби, *Службени лист СРЈ*, бр. 12/98, 44/99, 74/99 и 73/2000, *Службени гласник РС*, бр. 73/2010.
- Јовановић, Слободан, „Право осигуравача на информацију и правила о заштити података о личности”, Зборник радова са X годишњег саветовања „Интеграција (права) осигурања Србије у европски (ЕУ) систем осигурања”, проф. др Јован Славнић и др Слободан Јовановић, Удружење за право осигурања Србије, Палић, 2009, стр. 380–397.
- Јовановић, Слободан, „Премија осигурања неживотних грана”, *Ревизија за право осигурања*, бр. 4, 2007, стр. 22–29.
- Кодекс за застраховането, Обн. ДВ. бр.103 от 23 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 21 Април 2006г., изм. ДВ. бр.34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр.54 от 4 Јули 2006г., изм. ДВ. бр.59 от 21 Јули 2006г., изм. ДВ. бр.82 от 10 Октомври 2006г., изм. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр.48 от 15 Јуни 2007г., изм. ДВ. бр.97 от 23 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр.100 от 30 Ноември 2007г., изм. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2007г., изм. ДВ. бр.67 от 29 Јули 2008г., изм. ДВ. бр.69 от 5 Август 2008г., изм. ДВ. бр.24 от 31 Март 2009г., изм. ДВ. бр.41 от 2 Јуни 2009г., изм. ДВ. бр.19 от 9 Март 2010г., изм. ДВ. бр.41 от 1 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр.43 от 8 Јуни 2010г., изм. ДВ. бр.86 от 2 Ноември 2010г., изм. ДВ. бр.100 от 21 Декември 2010г., изм. ДВ. бр.51 от 5 Јули 2011г., изм. ДВ. бр.60 от 5 Август 2011г., изм. ДВ. бр.77 от 4 Октомври 2011г., изм. и доп. ДВ. бр.21 от 13 Март 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 7 Август 2012г., изм. ДВ. бр.77 от 9 Октомври 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.20 от 28 Фебруари 2013г. (бугарски Законик о осигурању).
- Lag om försäkringsavtal, 1994/543, 1998/82, 1999/93, 2001/968, 2003/496, 2005/30, 2009/142, 2009/1184, 2010/426, 2013/33, (фински Закон о уговорима о осигурању).
- Lov 1989-06-16 nr 69: Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), 1989-06-16 nr 70, 1992-11-27 nr 111, 2005-06-10 nr 44, 2008-06-27 nr 65, 2009-06-19 nr 77, (норвешки Закон о уговору о осигурању).

- ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2496, Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις, (ФЕК 87/τ.Α'/16.5.1997) (грчки Закон о уговору о осигурању из 1997).
- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (мађарски Грађански законик)
- Predpis č. 40/1964 Zb.Občiansky zákonník, 35/1965 Zb, 58/1969 Zb, 131/1982 Zb, 94/1988 Zb, 188/1988 Zb, 87/1990 Zb, 116/1990 Zb, 105/1990 Zb, 87/1991 Zb, 509/1991 Zb, 264/1992 Zb, 278/1993 Z. z., 249/1994 Z. z., 153/1997 Z. z., 211/1997 Z. z., 252/1999 Z. z., 218/2000 Z. z., 261/2001 Z. z., 281/2001 Z. z., 23/2002 Z. z., 95/2002 Z. z., 34/2002 Z. z., 215/2002 Z. z., 184/2002 Z. z., 526/2002 Z. z., 515/2003 Z. z., 504/2003 Z. z., 150/2004 Z. z., 150/2004 Z. z., 526/2002 Z. z., 404/2004 Z. z., 635/2004 Z. z., 171/2005 Z. z., 266/2005 Z. z., 336/2005 Z. z., 118/2006 Z. z., 188/2006 Z. z., 84/2007 Z. z., 209/2007 Z. z., 335/2007 Z. z., 568/2007 Z. z., 379/2008 Z. z., 214/2008 Z. z., 477/2008 Z. z., 186/2009 Z. z., 575/2009 Z. z., 129/2010 Z. z., 546/2010 Z. z., 130/2011 Z. z., 161/2011 Z. z., 69/2012 Z. z. (словачки Грађански законик).
- Project Group “Restatement of European Insurance Contract Law”, Common Frame of Reference, Chapter III, Section IX, *Insurance Contract*, Status 1 August 2009, established by Prof. Dr. Fritz Reichert-Facilides (†), LL.M. Chairman: Prof. Dr. Helmut Heiss, LL.M., University of Zurich, Residence and Bureau of the Group: University of Innsbruck, Institute of Civil Law. Доступно на: <http://www.restatement.info/>, 27. 1. 2013.
- Славнић, Јован и Јовановић, Слободан, „Обавеза давања предуговорних информација и информација после закључења уговора о осигурању потрошачима услуга осигурања према директивама ЕУ и законима држава чланица”, *Ревизија за право осигурања*, бр. 3, 2008, стр. 26–51.
- Code des Assurances 1930/2008 (француски Законик о осигурању).